

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X KADENCJA**

Warszawa, dnia 11 września 2020 r.

Druk nr 201

**Pan
Tomasz GRODZKI
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 84 ust. 1 Regulaminu Senatu my, niżej podpisani senatorowie, wnosimy projekt uchwały

ustanawiającej rok 2021 Rokiem Powstań Śląskich.

Zgodnie z art. 84 ust. 8 do projektu uchwały został dołączony planowany ramowy program obchodów.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem uchwały upoważniamy panią senator Halinę Biedę.

(-) Halina Bieda	(-) Wojciech Konieczny
(-) Jerzy Czerwiński	(-) Beata Małecka-Libera
(-) Zygmunt Frankiewicz	(-) Ryszard Majer
(-) Ewa Gawęda	(-) Wojciech Piecha
(-) Beniamin Godyla	(-) Joanna Sekuła
(-) Agnieszka Gorgoń-Komor	(-) Dorota Tobiszowska

UCHWAŁA
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia

ustanawiająca rok 2021 Rokiem Powstań Śląskich

Powstania Śląskie (1919-1921) to trzy zrywy ludności polskiej Górnego Śląska, w których życie oddało kilka tysięcy osób. Do dziś nie wiadomo, ilu powstańców tak naprawdę walczyło. Podaje się liczbę kilkudziesięciu tysięcy. Nie znamy wszystkich nazwisk. Dziś uczestnicy walk nie mogą już o nich opowiedzieć, gdyż ostatni z weteranów odszedł na wieczną wartę. Dlatego na nas spoczywa obowiązek pamiętania. Bez względu na ocenę historyczną czy prowadzone spory jesteśmy winni Powstańcom szacunek i cześć, tak jak i innym bohaterom naszej historii.

I Powstanie Śląskie

W wyniku postanowień traktatu wersalskiego o losach Górnego Śląska miał zdecydować plebiscyt. Mimo stworzenia pozornie równych warunków dla stron polskiej i niemieckiej w 1919 r. na spornym terenie wciąż nie było sił rozjemczych, a pełną kontrolę sprawowali tu niemieccy urzędnicy, wspierani przez tzw. Grenzschutz, czyli regularne wojska niemieckie (117 Dywizja Piechoty). Pierwszy ze zrywów, w 1919 r., był odpowiedzią części Górnoszlązaków na terror i presję, którą strona niemiecka wywierała na propolsko nastawionych mieszkańców. Był też dowodem zniecierpliwienia przedłużającymi się politycznymi targami oraz manifestacją chęci powtórzenia sukcesu powstania wielkopolskiego. Jednym z symbolicznych wydarzeń poprzedzających wybuch powstania była masakra w kopalni „Mysłowice” z 16 sierpnia 1919 r. Oczekujący na wypłatę górnicy i członkowie ich rodzin zostali ostrzelani przez żołnierzy niemieckich, w wyniku czego zginęło ok. 10 osób. I Powstanie Śląskie (16/17-24 sierpnia 1919 r.) było spontanicznym, ograniczonym zrywem części mieszkańców przeciwko niemieckiej administracji publicznej oraz niemieckim właścicielom zakładów przemysłowych. Powstańcy musieli walczyć przeciwko oddziałom regularnej armii niemieckiej. Powstanie zakończyło się pacyfikacją ludności polskiej przez Niemców oraz zmuszeniem wielu uczestników do opuszczenia Górnego Śląska, gdzie wrócić mogli dopiero po porozumieniu polsko-niemieckim z 1 października 1919 r.

II Powstanie Śląskie

Na początku roku 1920 na obszarze plebiscytowym pojawiła się Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa, wsparta przez francuskie i włoskie wojska rozjemcze. Z Górnego Śląska usunięto wojska niemieckie, wciąż jednak działała tu policja bezpieczeństwa Sicherheitspolizei (Sipo), formalnie bezstronna, w rzeczywistości sprzyjająca Niemcom. Strona niemiecka nadal wykorzystywała swoją uprzywilejowaną pozycję, by zastraszać propolsko nastawionych Górnoszlązaków. W trakcie zamieszek w Katowicach 17 sierpnia 1920 r. wywołanych przez Niemców zamordowany został polski działacz i lekarz Andrzej Mielęcki. Wywołało to powszechne oburzenie propolskich Górnoszlązaków i było „iskrą” do podjęcia walk. Celem II Powstania Śląskiego (19/20-25 sierpnia 1920 r.) była likwidacja Sipo. Powstanie, koordynowane przez Polską Organizację Wojskową Górnego Śląska, było znacznie lepiej zaplanowane i zrealizowane niż poprzednie. Od początku jasno sprecyzowano jego szczegółowy, możliwy do osiągnięcia cel oraz ograniczono zasięg walk. Dodatkowo precyzyjnie określono wymiar symboliczny tego wydarzenia – miało być ono demonstracją siły i determinacji propolsko nastawionych Górnoszlązaków. Zakończyło się sukcesem, za który należy uznać wprowadzenie w życie decyzji Sprzymierzonych o zlikwidowaniu Sipo i powołaniu w jej miejsce mieszanej, polsko-niemieckiej Policji Górnego Śląska – Abstimmungspolizei (Apo).

III Powstanie Śląskie

Plebiscyt na Górnym Śląsku odbył się 20 marca 1921 r. Za Polską opowiedziało się 40,3% głosujących, za Niemcami – 59,4%. Sprzymierzeni podjęli próbę przełożenia jego wyników na rozstrzygnięcia terytorialne, ale wynikający z docierających do strony polskiej informacji planowany podział był oceniany jako mocno krzywdzący. Wybuchło III Powstanie Śląskie (2/3 maja – 5 lipca 1921 r.), na którego czele jako dyktator stanął najważniejszy wówczas górnośląski polityk Wojciech Korfanty. Powstanie miało precyzyjnie wyznaczony cel – zbrojną demonstrację woli przyłączenia regionu do Polski. Uzyskano wsparcie Rzeczypospolitej w ludziach i broni, dzięki czemu Powstańcy dysponowali m.in. niedostępnym wcześniej ciężkim sprzętem. Sama kampania bliższa była regularnym działaniom wojennym. Do największych bitew doszło pod Kędzierzynom i Górą Świętej Anny. Obie rywalizujące strony szeroko korzystały z pomocy swoich rządów i społeczeństw. Choć walki nie przyniosły militarnego rozstrzygnięcia, to właśnie dzięki nim część regionu ze strategicznym przemysłem miała zostać włączona w granice II Rzeczypospolitej Polskiej.

Ostatecznie, na mocy decyzji Ligi Narodów zatwierdzonej przez Radę Ambasadorów 20 października 1921 r., granica polsko-niemiecka na Górnym Śląsku przebiegała korzystniej niż proponowana wcześniej. Po polskiej stronie znalazło się 46% ogółu ludności i 29% obszaru plebiscytowego, obejmującego większość górnośląskiego przemysłu. Uroczyste objęcie części Górnego Śląska przez Polskę nastąpiło 16 lipca 1922 r.

Senat Rzeczypospolitej Polskiej składa hołd Powstańcom Śląskim za ich patriotyzm i umiłowanie polskości oraz męstwo i hart ducha w walkach w latach 1919 – 1920 – 1921, które przyczyniły się do objęcia części Górnego Śląska, po sześciu wiekach funkcjonowania pod czeską i niemiecką jurysdykcją, przez odradzające się Państwo Polskie.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

OBCHODY 100. ROCZNICY III POWSTANIA ŚLĄSKIEGO

WYDARZENIA GŁÓWNE

2 maja 2021 r. Warszawa

Powstańczy bieg patrolowy po ulicach stolicy; stoiska edukacyjne partnerów

- Otwarcie wystawy dokumentów Archiwum Powstańczego z Instytutu Piłsudskiego w Ameryce „Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku strażnikiem pamięci o Powstaniach Śląskich. Dramatyczne losy Archiwum Powstań Śląskich” w Parlamencie RP
- Wprowadzenie do obiegu przez NBP monety oraz przez Poczta Polską znaczka pocztowego, dedykowanych III Powstaniu Śląskiemu
- Uroczystości przy Grobie Nieznanego Żołnierza
- Koncert Zespołu Pieśni i Tańca Śląsk oraz śląskich artystów / koncert spod Kopca Wyzwolenia/ inny wybrany

2 lub 3 maja 2021 r. Góra św. Anny

- Udział Prezydenta RP w obchodach
- Nocny pokaz laserowy na Odrze w Opolu – mapping 3D rekonstrukcja „Akcji Mosty”

16-23 maja 2021 r. Góra św. Anny

- Zakończenie Spływu Odrzańskiego na Górze św. Anny z udziałem harcerzy i uczniów szkół im. Powstańców Śląskich, Powstań Śl. – apel powstańczy, gry edukacyjne, ognisko, wspólne śpiewanie pieśni powstańczych i patriotycznych

26 czerwca 2021 r. Bytom

- Metropolitalne obchody 100. rocznicy III Powstania Śląskiego – spektakl interaktywny

POZOSTAŁE

- VI edycja ogólnopolskiej Klasówki Powstańczej. Finał z udziałem parlamentarzystów.
- Odnowienie szlaków turystycznych Powstań Śląskich oraz wydanie przewodnika historyczno-krajoznawczego „Śladami Powstań Śląskich”
- Powtórzenie koncertu z Warszawy

- Opracowanie jednolitej strony internetowej / wspólnego portalu nt. 100-lecia III Powstania Śląskiego - wspólnej dla uczestników projektu (MPŚ)
- Rocznicowy rajd rowerowy spod Pomnika Powstańców Śląskich w Katowicach pod Pomnik Czynu Powstańczego na Górze św. Anny (80 km)
- Działania w szkołach
- VI edycja Filmowej Encyklopedii Powstań Śląskich

PUBLIKACJE

- Wznowienie publikacji „Wojna papierowa” i „Spacerownik”
- Wydanie razem z MHP, MŚO i Instytutem Śląskim książki „Polskie zwycięstwa 1921”.
- Wydanie II i III t. Słownika powstań śląskich.